

ABSTRAKTI

Anna Mikkonen

Kaunokirjallisuuden etsiminen rikastetuista verkkopalveluista: kuinka tutkia ja arvioida lukijan ja palvelun vuorovaikutusta

Yhteystiedot: Anna Mikkonen, Tampereen yliopisto, Informaatiotieteiden yksikkö, anna.mikkonen@uta.fi.

Kaunokirjallisuuden lukeminen on jo pitkään säilyttänyt suosionsa vapaa-ajan harrastuksena, esimerkiksi vuonna 2010 edustavaan kyselytutkimukseen vastanneista suomalaisista aikuisista 80 % oli lukenut vähintään yhden fiktiivisen teoksen viimeksi kuluneen vuoden aikana (Serola & Vakkari 2011). Kaunokirjallisuus on keskeinen osa yleisten kirjastojen kokoelmia ja lainausta, esimerkiksi vuonna 2010 67 % yleisten kirjastojen lainoista oli kaunokirjallisuutta (Kirjastotilasto 2010). Kaunokirjallisuuden lukemisen ja lainaamisen suosiosta huolimatta on fiktion etsiminen ja löytäminen yleisistä kirjastoista edelleen empiirisesti vähäisesti kartoitettu ilmiö. Kaunokirjallisuuden haun tutkiminen on kuitenkin kasvattamassa suosiotaan, esimerkiksi erilaisten hakutaktiikoiden suosiota ovat selvittäneet Saarinen & Vakkari (2012) sekä Mikkonen & Vakkari (2012).

Digitalisoitumisen aikakaudella fiktiöhakuprosessin siirtyminen yhä enenevässä määrin elektroniseen ympäristöön on asettanut uudenlaisia haasteita sekä mieleistä luettavaa etsiville lukijoille että yleisten kirjastojen tietopalvelutyölle. Eksploratiiviset hakutilanteet (White et al. 2006, White et al. 2008), joissa lukija vaeltelee pitkin tietokannan tarjoamia polkuja törmäten onnekkain sattumin mielekkääseen luettavaan, ilmentävät kaunokirjallisuushaun luonnetta ja erottavat sen perinteisestä, tehtäväorientoituneesta tiedonhausta. Kaunokirjallisuushaussa lisäksi läsnä oleva hakukäyttötymisen affektiivinen, emotionaalinen ulottuvuus asettaa haasteita fiktiökokoelmien sisällönkuvailulle ja löydettävyydelle. Kaunokirjallisuuden subjektiiviset, elämykselliset ja esteettiset ulottuvuudet pakenevat helposti kirjastoammattilaisten tietokantoihin tekemää sisällönkuvailua. Kuitenkin kirjaston keskeinen tehtävä kirjatarjonnan ohella on saattaa lukijat ja heitä kiinnostavat teokset yhteen myös digitalisoitumisen aikakaudella (Hypén 2006; Hypén 2009a).

Kaunokirjallisuuden ja siihen liittyvän neuvonta- ja tietopalvelutyön erityispiirteet ovat käynnistäneet maassamme kirjallisen kulttuuriperinnön vaalimiseen ja parempaan saavutettavuuteen liittyvän kehityksen, jossa digitaalisia välineitä käyttäen on luotu uudenlaisia järjestelmiä, jotka pyrkivät tuomaan entistä monipuolisemmin esiin kirjastojen

kaunokirjallisuuskokoelmien sisältöä sekä kirjastoammattilaisten niihin liittyvää osaamista (Hypén 2009a). Kaunokirjallisuushaun uudenlaiset välineet tähtäävät kaunokirjallisten teosten parempaan saavutettavuuteen ja löydettävyyteen. Kehityksen keskiössä on tilanne, jossa lukija haluaa löytää kaunokirjallisuutta sellaisessa hakutilanteessa, jossa hänellä ei ole mielessä tiettyä kirjailijaa tai teosta, vaan ainoastaan yleinen käsitys kiinnostavasta aihealueesta tai toivotusta lukukokemuksesta (Saarti 2009).

Kirjastojärjestelmien ja digitaalisten kuvailumenetelmien vilkkaasta kehitystyöstä huolimatta niin kotoinen kuin kansainvälinen tutkimustieto siitä, missä määrin fiktiohaun uudet apuneuvot auttavat erilaisia lukijoita löytämään haluamaansa kirjallisuutta, on riittämätöntä. Fiktiohaun erityisvälineiden kehittämisen voidaankin sanoa perustuvan uskomukseen siitä, että ne auttavat lukijoita löytämään kiinnostavia teoksia. Kyseisen uskomuksen tueksi on niukasti tutkimustietoa, koska tiedonhaun tutkimus on keskittynyt tietuopuolisiin julkaisuihin (Elsweiler et al.). Meillä on ainoastaan muutamia aiempia tutkimuksia (esim. Oksanen & Vakkari 2012, Tang et al. 2012, Thudt et al. 2011), jotka tarkastelevat kaunokirjallisuuden hakua ja löytämistä digitaalisessa ympäristössä.

Parhailaan aineistonkeruuvaiheessa olevan väitöstutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka erilaiset kaunokirjallisuuden lukijat etsivät fiktiota rikastetusta verkkopalvelusta, sekä kuinka he hakuprosessin aikana hyödyntävät uusia fiktiohaun erityisvälineitä. Lisäksi väitöstutkimuksen avulla pyritään lisäämään tietämystä siitä, kuinka uudet erityisvälineet auttavat etsimään ja löytämään haluttua kaunokirjallisuutta verrattuna perinteisiin sisällönkuvailun keinoihin.

Esityksessäni esittelen tiiviisti aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta sekä kaunokirjallisuuden tiedonhaun tutkimisen mahdollisuuksia sekä haasteita. Esityksessäni käsittelem seuraavia asioita:

- ✓ Millaisena kaunokirjallisuuden tiedonhaku digitaalisessa ympäristössä näyttäytyy?
- ✓ Millaisia erityispiirteitä ja haasteita kaunokirjallisuuden tiedonhaun tutkimisessä voidaan huomata?
- ✓ Kuinka kaunokirjallisuuden tiedonhakua digitaalisissa ympäristöissä voidaan tutkia siten, että käyttäjien toiminta heijastaisi realistisuutta?
- ✓ Mihin tuloksia voidaan hyödyntää?

Lähteet

Elsweiler, D., Wilson, M.L. & Lunn, B.K. (2011). Understanding casual leisure information behaviour. In: Spink, A. & Heinström, J. (Ed). *New directions in information behavior*. Bingley: Emerald.

Hypén, K. (2006). ”...Tilata ja järjestää, luetteloida ja varastoida, auttaa lukijoita valitsemaan ja löytämään”: kirjastot ja kaunokirjallisuus. Teoksessa K. Hypén: *Fiktiota! Levottomat genret ja kirjaston arki*. BTJ: Helsinki.

Hypén, K. (2009a). Kaunokirjallisuuden sisällöt ja kontekstit: kaunokirjallisuuden verkkopalvelu semanttisen webin sovelluksena. *Informaatiotutkimus* 28(1):1-12.

Hypén, K. (2009b). Verkon silmässä: Kirjastot ja merkitysten verkko. Teoksessa K. Hypén: Kirjasto 2010. BTJ: Helsinki.

Kirjastotilasto 2010. (2010). Saatavissa osoitteessa: <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2010T1N1#group6> (18.9.2012)

Mikkonen, A. & Vakkari, P. (2012). Readers' search strategies for accessing books in public libraries. In *Proceedings of Information Interaction in Context 2012*. (Nijmegen, the Netherlands, August 21-24, 2012). Iix 2012. ACM, New York, NY.

Oksanen, S. & Vakkari, P. (2012). Emphasis on Examining Results in Fiction Searches Contributes to Finding Good Novels. In *Proceedings of Joint Conference on Digital Libraries 2012*. (Washington DC, USA, June 10-13, 2011). JCDL 2012. ACM, New York, NY.

Saarinen, K. & Vakkari, P. (2012). A sign of a good book: Readers' means of accessing fiction in the public library. Submitted for publication.

Saarti, J. (2009). Folksonomiat ja kontrolloidut sanastot kaunokirjallisuuden kuvailussa. *Informaatiotutkimus* 28(1):14-18. Saatavissa osoitteessa: <http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/viewFile/1835/1672> (18.9.2012)

Serola, S. & Vakkari, P. (2011). Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa; Tutkimus kirjastojen hyödyistä kuntalaisten arkielämässä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 21. Saatavissa osoitteessa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM21.pdf> (18.9.2012)

Tang, M-C., Ting, P-H. & Sie, Y-J. (2012). Exploring evaluation criteria of social navigational tools on social media: a case study of aNobii. In *Proceedings of Information Interaction in Context 2012*. (Nijmegen, the Netherlands, August 21-24, 2012). Iix 2012. ACM, New York, NY.

Thudt, A., Hinrichs, U. & Carpendale, S. (2012). The Bohemian Bookshelf: Supporting serendipitous book discoveries through information visualization. In *Proceedings of the*

SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems. (Austin, Texas, USA, May 05-10, 2012). CHI '12. ACM, New York, NY. Saatavissa osoitteessa:

<http://www.utahinrichs.de/uta/uploads/Publications/Publications/ThudtCHI2012.pdf>
(18.9.2012)

White, R. W., Kules, B., Drucker, S. M. & Schraefel. (2006). Supporting exploratory search. *Communications of the ACM* 49(4):37-39.

White, R. W., Marchionini, G. & Muresan, G. (2008). Evaluating exploratory search systems. Introduction to special topic issue of information processing and management. *Information Processing and Management* 44(2):433-436. Saatavissa osoitteessa:

<http://research.microsoft.com/en-us/um/people/ryenw/papers/whiteipm2008.pdf> (18.9.2012)